ISSN 2029-1701

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2011 (6)
Scientific articles

KARDOMŲJŲ PRIEMONIŲ TIKSLŲ IR ĮTARIAMOJO PROCESINIO STATUSO ĮGIJIMO SANTYKIO PROBLEMATIKA

Marijus Šalčius

Kauno apygardos prokuratūra
Laisvės al.32, Kaunas
Telefonas 837 40 96 78

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedra
Putvinskio g. 70, Kaunas
Telefonas 837 30 36 70

Anotacija. Straipsnyje analizuojama Lietuvos bei užsienio šalių baudžiamojo proceso teisės doktrinoje esanti kardomųjų priemonių sąvoka, kurios pagrindinis elementas yra kardomųjų priemonių tikslai. Detali kiekvieno tikslo analizė leidžia atskleisti tikrąją kardomųjų priemonių instituto paskirtį jo taikymo galimybes ir apribojimus. Straipsnyje analizuojant kardomosios priemonės skyrimo procedūrą bei atskirose jos stadijose sprendžiamus klausimus, iškeliama kardomosios priemonės skyrimo galimumo ir tikslingumo problematika. Statistinių duomenų bei konkrečių baudžiamųjų bylų analizė leidžia atskleisti susiformavusią ydingą praktiką, kuomet įtariamojo procesinio statuso įgijimas "automatiškai" nulemia kardomosios priemonės paskyrimą, net neanalizuojant jos skyrimo tikslingumo.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamasis procesas, kardomosios priemonės, kardomųjų priemonių tikslai, įtariamojo procesinis statusas.

ĮVADAS

Žmogaus teisių apsauga ir jų įgyvendinimas – tai pati fundamentaliausia ir nuolat trunkanti žmogiškosios būties problema, apimanti visas kitas.[1] Tačiau neginčytinas yra teiginys, kad žmogaus asmens laisvė ir jo autonomiškumas negali būti beribiai ir absoliučiai neliečiami. Vienas žmogus yra laisvas tiek, kiek jo laisvė nepažeidžia kitų asmenų laisvės. Tuo atveju, kai vieno asmens laisvė kelia pavojų kitų visuomenės narių laisvei ir saugumui, keliančiojo grėsmę atžvilgiu yra būtina imtis tam tikrų priemonių.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnis apibrėždamas baudžiamojo proceso paskirtį kartu ir jau pateikia užuominą, kokiais atvejais bus galima riboti individo autonomiškumą, t.y. tuomet kai siekiama, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Kiekviena demokratinė valstybė savo baudžiamuosiuose

[1] Vaišvila A. Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje. Konferencijos medžiaga. Žmogaus teisių centras. 1996. Vilnius. P.13.

procesuose yra numačiusi tam tikras procesines priemones, kurios, siekiant procesinių tikslų, platesne ar siauresne apimtimi leidžia suvaržyti asmenų teises ir laisves. Toks suvaržymas nėra draudžiamas ir tarptautinių teisės aktų (pvz. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, Visuotinės žmogaus teisų deklaracijos ir kitų), jeigu jis atitinka siekiamus tikslus ir vyksta vadovaujantis teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybės institucijos, tirdamos ir nagrinėdamos baudžiamąsias bylas, esant tam būtinoms sąlygoms, gali varžyti tiek nukentėjusiojo, tiek ir nusikalstamą veiką padariusio ar apskritai procesinio statuso neturinčio asmens teises ir laisves. Plačiausia apimtimi yra numatyta galimybė varžyti nusikalstamą veiką padariusio asmens teises ir laisves. Intensyviausias nusikalstamą veiką padariusio asmens teisių ir laisvių suvaržymas pasireiškia jo atžvilgiu taikant kardomąsias priemones, kadangi jų taikymas visais atvejais yra susijęs su vienos iš svarbiausių ir jautriausių žmogaus laisvių – judėjimo laisvės suvaržymu – kurios pažeidimai gali suponuoti ir kitų asmens laisvių pažeidimą. Pati kardomųjų priemonių prigimtis lemia tai, kad jų taikymas dažnai laviruoja ties vos regima teisių ir laisvių suvaržymo ir pažeidimo riba, kuri toliau straipsnyje bus atskleidžiama analizuojant kardomųjų priemonių tikslų ir įtariamojo procesinio statuso įgijimo santykio problematiką.

Straipsnio tiriamasis objektas – optimalus kardomųjų priemonių tikslų realizavimas.

Pagrindinis straipsnio tikslas – išanalizuoti tikrąjį kardomųjų priemonių tikslų turinį bei atskleisti susiformavusią ydingą praktiką, kuomet įtariamojo procesinio statuso įgijimas nulemia kardomosios priemonės paskyrimą, neanalizuojant jos skyrimo tikslingumo.

Pagrindiniai straipsniui keliami uždaviniai: išanalizuoti kardomųjų priemonių sąvokos bei tikslų sąveiką, kardomųjų priemonių skyrimo galimumo ir tikslingumo problematiką bei atskleisti kardomųjų priemonių tikslų ir įtariamojo procesinio statuso įgijimo santykį.

Atliekant tyrimą ir siekiant įgyvendinti straipsniui keliamus uždavinius naudojami loginis, sisteminės analizės, empirinis, lyginamasis sinchroninis bei duomenų analizės metodai.

Kardomųjų priemonių tikslai Lietuvos baudžiamojo proceso moksle įvairiais aspektais nagrinėti doc. dr. Gintaro Godos daktaro disertacijoje bei moksliniuose straipsniuose[2], tačiau kardomųjų priemonių tikslų ir įtariamojo procesinio statuso įgijimo santykis baudžiamojo

[2] Goda, G. Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga. *Teisė.* 1992, 26; Goda, G. Baudžiamasis procesas teisinėje valstybėje. *Teisės problemos.* 1994, 3; Goda, G. Kardomojo kalinimo trukmė. *Teisė*. 1996, 30; Goda, G. Procesinės prievartos baudžiamajame procese ribos. *Teisė.* 1997, 37; Goda, G. Procesinės prievartos priemonės samprata. *Teisė.* 1998, 32; Goda, G. Procesinių prievartos priemonių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso projekte samprata, klasifikacija ir turinys. *Teisė*. 2000, 35.

proceso teisės moksle iki šiol nagrinėjamas nebuvo, tai ir nulemia šio straipsnio naujumą. Pastarosios temos aktualumą taip pat nulemia tai, kad beatodairiškas kardomųjų priemonių taikymas įtariamiesiems ne tik yra nesuderinamas su žmogaus teisių apsaugos standartais, bet neretai ir brangiai kainuojantis valstybei, kuri privalo atlyginti įtariamiesiems žalą, atsiradusią dėl nepagrįsto kardomosios priemonės paskyrimo.

KARDOMŲJŲ PRIEMONIŲ SĄVOKOS IR TIKSLŲ SĄVEIKA

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas kardomųjų priemonių sąvokos nepateikia, ji atskleidžiama baudžiamojo proceso teisės doktrinoje. Baudžiamojo proceso kodekso komentare kardomosios priemonės apibrėžiamos kaip griežčiausios procesinės prievartos priemonės, kurias pagal savo kompetenciją skiria prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas[3]. Atsižvelgiant į tai, kad po 2003 metų Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo kardomųjų priemonių sąvoką teisės doktrinoje buvo bandoma apibrėžti vos keletą kartų, todėl palyginimui, tikslinga paminėti kokia ši sąvoka buvo teisės doktrinoje, galiojant "senajam" kodeksui – P. Danisevičius teigimu kardomosios priemonės – tai baudžiamojo procesinio pobūdžio prievartos priemonės, kurias kvotos organas, tardytojas, prokuroras ir teismas skiria kaltinamajam, o atskirais atvejais ir įtariamajam, teisiamajam bei nuteistajam (pastariesiems iki nuosprendžio įsigaliojimo), siekdami sukliudyti jiems pasislėpti nuo tardymo ir teismo, užkirsti kelią tolimesnei jų nusikalstamai veiklai, užtikrinti tiesos nustatymą baudžiamojoje byloje ir nuosprendžio vykdymą[4]. Analogiška situacija yra ir daugumoje kitų valstybių, kuomet kardomųjų priemonių sąvoka randama baudžiamojo proceso doktrinoje, bet ne baudžiamojo proceso įstatymuose. Pavyzdžiui, Rusijos baudžiamojo proceso teisės mokslininkai kardomąsias priemones apibrėžia taip: “Kardomosios priemonės – tai procesinės prievartos priemonės, kurias taiko kvotos, parengtinio tardymo ir prokuratūros organai kaltinamojo atžvilgiu (išskirtiniais atvejais – įtariamojo atžvilgiu), o teismas – teisiamojo ar nuteistojo atžvilgiu (iki nuosprendžio įsiteisėjimo), įstatyme numatytais atvejais, t.y. turint tikslą užkirsti kelią tiems asmenims pasislėpti nuo tardymo, trukdyti nustatyti tiesą byloje ar tęsti nusikalstamą veiklą, o taip pat užtikrinti nuosprendžio vykdymą.“[5] Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso teisės

[3] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Teisinės informacijos centras. I tomas. Vilnius. 2003. P. 300
[4] Danisevičius P. Lietuvos TSR baudžiamasis procesas. Vilnius, 1989. P.143.
[5] А.И.Александров, С.А.Величкин, Н.П.Кириллова и др. Уголовный процесс России: Общая часть: Учебник для

mokslininkai kardomąsias priemones supranta kaip baudžiamojo procesinio pobūdžio prievartos priemonę, skiriamą siekiant užtikrinti tiesos nustatymą, įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese bei bausmės vykdymą[6]. Iš pateiktų pavyzdžių akivaizdu, kad pagrindinis ir svarbiausias aspektas, atskleidžiantis kardomųjų priemonių instituto esmę, yra jų tikslai, o bandymai formuluoti jų sąvoką dažniausiai yra tik dirbtinis tikslų "apauginimas" kardomąsias priemones taikančiais subjektais. Įstatymų leidėjo pozicija kardomąsias priemones apibrėžti vien per jų taikymo tikslus yra sveikintina, kadangi siekiant išvengti neproporcingo žmogaus teisių suvaržymo kur kas svarbiau yra įtvirtinti aiškius kardomųjų priemonių taikymo tikslus bei pasiekti, kad kiekvienos atskiros priemonės reglamentacija būtų tokio lygmens, kad tuos tikslus būtų įmanoma įgyvendinti maksimaliai efektyviai. Tik aiškūs tikslai ir jų tikslus ir efektyvus įgyvendinimas, o ne priemones taikančių subjektų įtvirtinimas nulemia prievartos, o tuo pačiu ir kardomųjų priemonių, egzistavimą baudžiamajame procese. Prievartos priemonių sistemoje kiekvienai prievartos priemonei turi būti keliamas konkretus taikymo tikslas ir draudimas ją taikyti kitu tikslu. Tik aiškiai deklaravus ir suvokus prievartos priemonės tikslą ji gali būti teisėtai ir pagrįstai taikoma ir bus pasiektas būtent tas rezultatas, kuriam pasiekti prievartos priemonė sukurta[7]. Jau minėtųjų valstybių: Rusijos, Lenkijos bei Lietuvos, baudžiamojo proceso įstatymai numato daugmaž vienodus, su kai kuriais lingvistiniais skirtumais, kardomųjų priemonių taikymo tikslus. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 119 straipsnis numato, kad kardomosios priemonės gali būti skiriamos siekiant: 1. užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese; 2. netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą; 3. taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms.

Tik dalyvaujant nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ikiteisminiame tyrime, teisminiame nagrinėjime teisme bei nuosprendžio vykdyme bus galima pasiekti proceso greitumo ir ekonomiškumo principų efektyvų įgyvendinimą. Dėl to pirmasis tikslas, kurio siekiama taikant kardomąsias priemones, yra užtikrinti nusikalstamą veiką padariusio asmens dalyvavimą procese. Asmens negatyvus nusistatymas dalyvauti procese dažniausiai pasireiškia arba sąmoningu vengimu atvykti į proceso veiksmus bei vykdyti nuosprendį, arba apskritai pasislėpimu nuo teisėsaugos institucijų. Abiem atvejais greta asmeniui paskirtos

студентов юридических вузов и факультетов // СПБ.: Издательский Дом С.-Петерб. гос. Ун-та, 2004. с 336

[6] Bulsiewich A. Pstepowanie karne repetorium. - Warszawa: Liber, 1998. Str.101

[7] Rima Ažubalytė, Egidijus Losis. Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės. Socialinių mokslų studijos. 2009, Vilnius.

kardomosios priemonės tenka į pagalbą pasitelkti kitų procesinių prievartos priemonių grupei priskiriamas procesines prievartos priemones: pirmuoju atveju – atvesdinimą ir (arba) skiriant iki 30 MGL baudą, antruoju - paskelbiant asmens paiešką. Analizuojant kiekvieną iš devynių kardomųjų priemonių atskirai akivaizdu, kad kardomosios priemonės tikslas – užtikrinti nusikalstamą veiką padariusio asmens dalyvavimą procese, skirtingai negu likusieji du, visais atvejais yra pagrindinis ir nulemiantis pareigūnų apsisprendimą asmeniui paskirti kardomąją priemonę.

Antrasis kardomųjų priemonių tikslas turi tam tikrus sąlyčio taškus ir yra persipinantis su pirmuoju, kadangi nusikalstamą veiką padariusio asmens vengimas dalyvauti procese taip pat yra neabejotinas trukdys sėkmingam, greitam ir efektyviam baudžiamajam procesui. Dažniausiai trukdymas procesui gali pasireikšti dvejomis formomis:

1) Bandant paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus, kitus įtariamuosius, kaltinamuosius ar nuteistuosius. Tai gali būti tiek spėjimas, kad bus bandoma paveikti minėtuosius asmenis (pvz. nukentėjusiojo tarnybinė ar materialinė priklausomybė nuo įtariamojo), tiek ir jau šiuo metu vykstantys tokio pobūdžio veiksmai (pvz. vykdant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę užfiksuoti įtariamojo grasinimai liudytojui pakeisti parodymus). Poveikį minėtiesiems asmenims gali daryti ne tik pats įtariamasis (kaltinamasis) tiesiogiai, bet ir tam pasitelkdamas kitus asmenis, kurie veikia jo naudai.

2) Bandant sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus bei dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Dažniausiai tokios formos trukdymo procesui tikimybė yra grindžiama tuo, kad ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai turi duomenų, kad egzistuoja konkretizuoti ar nekonkretizuoti objektai, patvirtinantys įtariamojo (kaltinamojo) kaltę, tačiau iki šiol jų nepavyko surasti. Apie tokių objektų egzistavimą gali byloti pats nusikalstamos veikos pobūdis (pvz. tiriant nusikalstamas veikas dėl neteisėto disponavimo šaunamaisiais ginklais būtina surasti bei paimti neteisėtai laikomus ginklus), nerastas nusikalstamos veikos dalykas, nusikalstamos veikos vietoje palikti pėdsakai, ant nukentėjusiojo kūno likę sužalojimai pagal kurių pobūdį galima spręsti apie nusikalstamos veikos įrankį ir pan.

Asmens neprisipažinimas padarius nusikalstamą veiką, parodymų nedavimas arba davimas nenuoseklių parodymų negali būti laikomi trukdžiu procesui, kadangi tokiu būdu pažeistume įtariamojo (kaltinamojo) teisę į gynybą, nes parodymų davimas yra jo teisė, bet ne pareiga. Taip pat kaip trukdymo procesui negalima vertinti ir nusikalstamą veiką padariusių

bendrininkų nenustatymo. Analizuojant šio kardomųjų priemonių tikslo turinį verta paminėti, kad neretai galimybė trukdyti procesui yra nulemta nusikalstamą veiką padariusio asmens laisvės lankytis tam tikrose vietose arba bendrauti su tam tikrais asmenimis. Tačiau tik paskyrus kardomąsias priemones – namų areštą bei rašytinį pasižadėjimą neišvykti – yra numatyta galimybė taikyti papildomus apribojimus asmeniui, t.y. uždrausti lankytis tam tikrose vietose arba nebendrauti ir neieškoti ryšių su tam tikrais asmenimis[8]. Netrukdomo baudžiamojo proceso tikslo siekimas gali būti būdingas kiekvienai iš devynių kardomųjų priemonių, todėl svarstytina galimybė baudžiamojo proceso įstatymą papildyti numatant, kad minėtuosius papildomus apribojimus – lankytis tam tikrose vietose arba bendrauti ar ieškoti ryšių su tam tikrais asmenimis – esant procesinei būtinybei, būtų galima taikyti skiriant ir kitas kardomąsias priemones. Tokiu būdu kardomąsias priemones skiriantiems pareigūnams atsirastų ganėtinai efektyvi alternatyva, neskiriant griežtesnių kardomųjų priemonių ir kartu pernelyg intensyviai nesuvaržant asmens teisių ir laisvių, optimaliai pasiekti kardomųjų priemonių tikslus.

Kad aptartieji du kardomųjų priemonių tikslai yra grynai procesinio pobūdžio nei praktiniame nei teoriniame lygmenyje diskusijų nekelia, tačiau tam tikrų diskusijų kelia trečiasis, prevencinio pobūdžio, kardomųjų priemonių tikslas – siekis užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, kadangi jis turi tam tikrų panašumų su baudžiamojoje teisėje įtvirtintu vienu iš bausmės tikslų – siekiu sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo. Visgi, atsižvelgiant į vieną iš nekaltumo prezumpcijos principo elementų, kad jokiomis procesinėmis prievartos priemonėmis negali būti siekiama bausmės tikslų bei į tai, kad skiriant bausmę yra siekiama ne vieno iš Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 41 straipsnyje įtvirtintų bausmės tikslų, o visų kartu kompleksiškai, siekis kardomosiomis priemonėmis užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms turi būti vertinamas kaip procesinio pobūdžio. Tokios pačios pozicijos laikosi ir rusų autoriai, antai, A. P. Ryžakov nuomone, nors kardomosioms priemonėms būdinga prievarta, tačiau tai nėra bausmės elementas, kadangi kardomųjų priemonių tikslai yra kitokie.[9] Lietuvos Aukščiausiojo teismo

[8] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 132 straipsnyje, reglamentuojančiame kardomąją priemonę - namų areštą, numatyta, kad skiriant namų areštą asmuo gali būti įpareigotas nesilankyti viešosiose vietose ir nebendrauti su tam tikrais asmenimis. Tačiau, įpareigojant asmenį nebendrauti su tam tikrais asmenimis, pagrindinis tikslas, kurio siekiama yra tas, kad įtariamasis netrukdytų baudžiamajam procesui, bandydamas paveikti liudytojus, nukentėjusiuosius ar kitus įtariamuosius ar atlikdamas kitus neteisėtus veiksmus. Tačiau praktikoje minėtus neteisėtus veiksmus, trukdančius procesui, neretai asmenys padaro ne patys tiesiogiai, o per kitus asmenis, todėl ši reglamentacija turėtų būti keičiama, numatant, kad skiriant namų areštą asmuo gali būti įpareigotas ne tik nebendrauti, bet ir neieškoti ryšių su tam tikrais asmenimis.

[9] Рыжаков А.П. Меры пресечения . Москва, 1996. P. 12.

suformuotoje praktikoje taip pat laikomasi panašios pozicijos, Teismo nuomone baudimas – tai bausmės, nustatytos atitinkamo straipsnio sankcijoje už veikos padarymą, paskyrimas. Tuo tarpu kardomosios priemonės nėra baudžiamosios atsakomybės priemonės, taigi jos nėra bausmė. Jos taikomos iki priimant teismo nuosprendį arba priimant teismo nuosprendį, bet iki bausmės vykdymo pradžios. Jų tikslas ne nubausti asmenį, o garantuoti, kad įtariamasis netrukdytų ikiteisminiam tyrimui, nevengtų teismo posėdžių, nepasislėptų nuo teismo, nedarytų poveikio kitiems proceso dalyviams. Tuo tarpu asmens kaltumo ir jo nubaudimo klausimas paskiriant ir keičiant kardomąsias priemones nesprendžiamas.[10] Visgi pareigūnai, spręsdami klausimą dėl kardomosios priemonės skyrimo bei jos rūšies parinkimo, tik išimtinais atvejais turėtų remtis vien šio prevencinio tikslo siekimu. Vien šio tikslo, skiriant kardomąją priemonę, turėtų būti siekiama tik tais atvejais, kuomet manymas, kad asmuo padarė jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, būtų pagrįstas pakankamai išsamiais duomenimis, turinčiais reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti bei kitomis aplinkybėmis, leidžiančiomis daryti pagrįstą išvadą, kad asmuo, neapribojus jam laisvės, gali daryti naujas nusikalstamas veikas. Ypač tai akcentuotina sprendžiant klausimą dėl griežčiausių kardomųjų priemonių skyrimo. Nepaisant to, kad tikslo užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms dominavimas kardomųjų priemonių skyrimo procese labiausiai mus priartina prie asmens laisvių suvaržymo ir asmens laisvių pažeidimo ribos, visgi vis dar esti valstybių, kur prevencinį pobūdį turinčių tikslų siekimas kardomųjų priemonių procese užima pagrindinę vietą. Antai, Baltarusijos baudžiamojo proceso kodeksas kardomąsias priemones apibrėžia kaip "priverčiamąsias priemones, kurios taikomos įtariamajam ar kaltinamajam, siekiant sutrukdyti jiems vykdyti visuomenei pavojingas veikas, numatytas baudžiamajame įstatyme, sutrukdyti atlikti veiksmus, trukdančius baudžiamosios bylos tyrimui taip pat nuosprendžio vykdymo užtikrinimui". Akivaizdu, kad Baltarusijoje nusikalstamą veiką padariusio asmens dalyvavimas procese nėra dominuojantis kardomųjų priemonių tikslas, kaip tai yra daugumoje kitų valstybių. Pagrindinis kardomųjų priemonių tikslas Baltarusijoje – tai bendroji prevencija, t.y. siekis asmeniui apriboti galimybes daryti naujas nusikalstamas veikas. Demokratinėse valstybėse apskritai yra atsisakyta bendrosios prevencijos kaip pagrindinio kardomųjų priemonių tikslo, tuo tarpu jo dominavimas Baltarusijos baudžiamajame procese vertintinas kaip ydingas Tarybų Sąjungos baudžiamojo proceso palikimas.

[10] 2009 m. balandžio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2009

KARDOMŲJŲ PRIEMONIŲ TIKSLŲ IR ĮTARIAMOJO PROCESINIO STATUSO ĮGIJIMO SANTYKIS

Ikiteisminio tyrimo metu, nustačius galimai nusikalstamą veiką padariusį asmenį, tyrimą atliekantis pareigūnas arba tyrimą kontroliuojantis prokuroras viena iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 21 straipsnyje numatytų formų asmenį pripažįsta įtariamuoju. Asmeniui įgijus įtariamojo procesinį statusą, priiminėjant sprendimą dėl kardomosios priemonės paskyrimo, turi būti sprendžiami du kokybiškai atskiri klausimai: kardomosios priemonės skyrimo tikslingumas bei jos rūšies parinkimas. Ikiteisminio tyrimo teisėjas, prokuroras arba, neatidėliotinais atvejais, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, spręsdamas kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo klausimą, pirmiausiai turi atsakyti ne į klausimą ar paskyrus, o ar nepaskyrus kardomosios priemonės bus galima užtikrinti optimalų baudžiamąjį procesą bei sėkmingą jo tikslų pasiekimą. Atsakius pastarąjį klausimą neigiamai ir perėjus jau prie antrojo klausimo - kardomosios priemonės rūšies parinkimas – pareigūnas turėtų pradėti vertinti, ar pačia švelniausia kardomąja priemone – rašytiniu pasižadėjimu neišvykti – pavyks pasiekti norimus tikslus, ir tik negatyviai atsakęs ir šį klausimą pereiti prie svarstymų skirti griežtesnę kardomąją priemonę. Sprendžiant kardomosios priemonės skyrimo klausimą turi būti atsižvelgta į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje suformuotus proporcingumo ir interesų pusiausvyros principus, reikalavimą kardomųjų priemonių taikymą pagrįsti reikšmingais ir pakankamais motyvais[11].

Deja, praktika yra susiformavusi kiek kitokia. Praktikoje kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo ir jos rūšies parinkimo klausimai yra suplakami į vieną, taip preziumuojant, kad įtariamojo statuso įgijimas automatiškai nulemia kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo klausimo išsprendimą, konstatuojant, kad įtariamajam skirti kardomąją priemonę yra privaloma, o belieka tik išspręsti kardomosios priemonės rūšies parinkimo klausimą. Tik šiuo momentu priemonę skiriantis subjektas pradeda vertinti, ar viena, ar kita kardomoji priemonė pasieks siekiamus tikslus, kai tuo tarpu tai turėjo būti vertinama sprendžiant jau pirmąjį – kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo – klausimą. Tokia situacija visiškai nesuderina su žmogaus teisių apsaugos standartais, kurie numato, kad žmogaus teisių suvaržymas turi būti *ultima ratio*. Taip pat, taip yra pažeidžiamas svarbiausias kardomųjų priemonių skyrime proporcingumo principas, kuris reikalauja, kad procesinė

[11] Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų santraukos "Kai kurie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje garantuojamų teisių apribojimo baudžiamajame procese aspektai (I)". Teismų praktika Nr. 31, Vilnius, 2009.

prievarta nebūtų taikoma, jeigu ji nėra būtina teisiškai ir socialiai svarbesniems tikslams, negu individo teisių ir laisvių suvaržymas, pasiekti.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 121 straipsnyje yra įtvirtintos bendrosios kardomųjų priemonių skyrimo nuostatos. Bendrosios kardomųjų priemonių skyrimo nuostatos – tai tam tikros gairės, kurių privalu laikytis sprendžiant bet kurios kardomosios priemonės, nepriklausomai nuo jos rūšies, skyrimo galimumo ir tikslingumo klausimus, o taip pat vėliau jau parenkant konkrečios kardomosios priemonės rūšį. Kai kurioms kardomosioms priemonėms paskirti pakanka ir minėtųjų bendrųjų skyrimo nuostatų, tačiau kitoms, pavyzdžiui suėmimui, karinio dalinio vadovybės stebėjimui, įstatymas numato ir papildomas, specialias aplinkybes, tik kurioms esant ši kardomoji priemonės galės būti paskirta. Visais atvejais, prieš vertinant minėtame straipsnyje nurodytas aplinkybes[12], turinčias įtakos apsisprendimui skirti kardomąją priemonę bei jos rūšies parinkimui, turi egzistuoti būtina sąlyga kardomosios priemonės paskyrimo galimumui išspręsti – duomenų pakankamumas, kad įtariamasis, kuriam skiriama priemonė, padarė jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką. Duomenų pakankamumas yra vertinamasis kriterijus, kurį turi įvertinti kardomąją priemonę skiriantis subjektas – ikiteisminio tyrimo teisėjas, prokuroras, arba neatidėliotinais atvejais, ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Visgi, pastarieji subjektai, skirdami kardomąją priemonę, negali remtis vien spėjimais arba abejotino patikimumo duomenimis apie asmens padarytą nusikalstamą veiką – visi duomenys turi būti pakankamai patikimi ir tinkamai užfiksuoti baudžiamosios bylos medžiagoje. Vertinant, ar pakanka duomenų apie asmens padarytą nusikalstamą veiką, neturi būti keliamas toks aukštas duomenų pakankamumo lygis, kaip priimant apkaltinamąjį nuosprendį, kuris priimamas tik tuomet, kai nebelieka pagrįstų abejonių dėl asmens kaltumo. Tai grindžiama tuo, kad ikiteisminio tyrimo stadijoje apie nusikalstamą veiką ir ją galimai padariusį asmenį gali būti daromos tik preliminarios išvados, formuluojamos kaip prognozės apie galimybę, kad toks asmuo teismo gali būti pripažintas kaltu. Pastaroji pozicija grindžiama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad tik teismas Lietuvos Respublikoje vykdo teisingumą, t.y. tik teismas, įvertinęs ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą, gali konstatuoti, kad buvo padaryta nusikalstama veika ir kad ją padarė konkretus asmuo. Ikiteisminio tyrimo

[12] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122 straipsnio 4 dalis numato, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas, spręsdamas, ar reikia skirti kardomąją priemonę, ir parinkdamas jos rūšį, turi atsižvelgti į įtariamojo nusikalstamos veikos sunkumą, įtariamojo asmenybę, į tai, ar jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą ir darbą ar kitokį legalų pragyvenimo šaltinį, į įtariamojo amžių, sveikatos būklę, šeiminę padėtį ir kitas aplinkybes, galinčias turėti reikšmės sprendžiant dėl kardomosios priemonės.

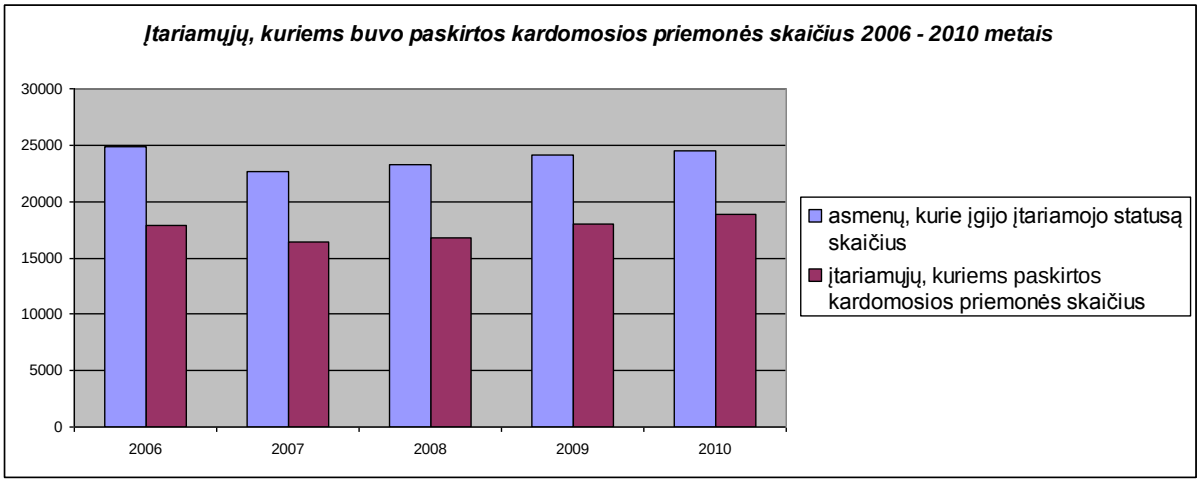
stadijoje, sprendžiant atskirus, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytus, procesinių veiksmų taikymo bei atlikimo klausimus nėra sprendžiamas asmens kaltumo ar nekaltumo klausimas, kadangi tai padaryti gali tik bylą nagrinėjantis teismas. Tai, kad skiriant kardomąją priemonę nekeliamas toks aukštas duomenų pakankamumo reikalavimas, kaip priimant apkaltinamąjį nuosprendį, patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei Europos žmogaus teisių teismo suformuota praktika bylose dėl žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų. Pastarosios kategorijos bylose teismai laikosi pozicijos, kad asmens išteisinimas (pvz. nesurinkus pakankamai duomenų pagrindžiančių kaltinamojo kaltę) pats savaime nereiškia jo atžvilgiu taikytų procesinių prievartos priemonių neteisėtumo, jeigu jos buvo taikytos laikantis įstatymo nustatytos tvarkos[13].

Asmuo, kuriam ketinama skirti kardomąją priemonę, prieš tai, viena iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 21 straipsnyje numatytų formų, turi būti įgijęs įtariamojo procesinį statusą. Įtariamojo procesinio statuso asmeniui suteikimas taip pat yra nulemtas duomenų pakankamumo apie tai, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką. Taigi, galima pagrįstai teigti, kad formali galimybė asmeniui skirti kardomąją priemonę (išskyrus suėmimą, kurio skyrimui būtini specialūs suėmimo pagrindai ir sąlygos) atsiranda asmeniui įgijus įtariamojo procesinį statusą, kadangi tiek galimybė asmeniui suteikti šį statusą, tiek galimybė paskirti kardomąją priemonę yra nulemti duomenų apie asmens padarytą nusikalstamą veiką pakankamumo. Asmeniui įgijus įtariamojo procesinį statusą, chronologiškai sekantis procesinis veiksmas prieš paskiriant kardomąją priemonę yra įtariamojo apklausa. Įtariamojo apklausa yra papildomas saugiklis, leidžiantis galutinai įvertinti, ar būtina suvaržyti asmens, padariusio nusikalstamą veiką, teises ir laisves, paskiriant jam konkrečią kardomąją priemonę. Asmens prisipažinimas arba neprisipažinimas padarius nusikalstamą veiką neturi būti lemiamas ir vienintelis kriterijus, sprendžiant kardomosios priemonės skyrimo klausimą. Sprendžiant šį klausimą įtariamojo duoti parodymai turi būti vertinami kompleksiškai su kitais byloje surinktais duomenimis. Vienintelė išimtis, kuomet įtariamajam paskiriama kardomoji priemonė prieš tai jo neapklausus, yra kardomosios priemonės - suėmimo skyrimas kuomet asmuo prieš tai nebuvo laikinai sulaikytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 140 straipsnyje

[13] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. Spalio 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-388/2007
Europos Žmogaus Teisių teismo 1994 m. spalio 28 d. sprendimas Murray v. Jungtinė Karalystė, Nr. 14310/88 (Murray v. The United Kingdom judgement of 28 October 1994, no. 14310/88)

nustatyta tvarka. Šiuo atveju suėmimas paskiriamas nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui nedalyvaujant teismo posėdyje, nenustatant konkretaus jo termino, tačiau prieš teismui galutinai sprendžiant, ar suėmimas paskirtas pagrįstai ir nustatant jo konkretų terminą, asmuo privalo būti apklaustas, kad teismas galėtų kompleksiškai įvertinti įtariamojo parodymus su kitais byloje surinktais duomenimis.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas nenumato, kad asmeniui tapus įtariamuoju, jam būtinai turi būti paskirta kardomoji priemonė. Skirti kardomąją priemonę ar ne, paliekama spręsti kompetenciją skirti konkrečią kardomąją priemonę turinčio subjekto diskrecijai. Visgi, iš žemiau pateiktos diagramos (1 pav.), kurioje yra pateikiami statistiniai duomenys apie tai, kiek per 2006 – 2010 metus asmenų buvo įgiję įtariamųjų statusą bei kokiam iš jų skaičiui buvo paskirta kardomoji priemonė, akivaizdu, kad trims iš keturių, įtariamojo procesinį statusą įgijusių asmenų, buvo paskirta švelnesnė ar griežtesnė, kardomoji priemonė. Taigi, galima daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas, skiriantys kardomąsias priemones, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytas kardomųjų priemonių skyrimo nuostatas vertina pertekliškai ir dažniausiai, nors to įstatymas nereikalauja, asmeniui vos įgijus įtariamojo procesinį statusą, paskiria kardomąją priemonę.

1 pav. Įtariamųjų, kuriems buvo paskirtos kardomosios priemonės, skaičius 2006-2010 metais

Analizuojamu laikotarpiu įtariamųjų, kuriems buvo paskirta kardomoji priemonė, skaičius svyravo neženkliai, nuo 72 iki 77 procentų. Nerimą kelia tik tai, kad nors ir neženkliai, tačiau tokių įtariamųjų skaičius palaipsniškai auga, o tai savaime nulemia ir

žmonių, kurių teisės bei laisvės yra suvaržomos skaičiaus augimą. Tačiau vargu ar vis dažnesnė žmogaus teisių ir laisvių suvaržymo būtinybė išties yra nulemta procesinių tikslų. Kad toks asmens teisių ir laisvių suvaržymas toli gražu ne visais atvejais, yra susijęs su kardomųjų priemonių tikslų siekimu, tampa akivaizdu analizuojant baudžiamąsias bylas, kuriose asmenys buvo kaltinami kai kurių mažiausiai pavojingų nusikalstamų veikų padarymu. Kaip puikus to pavyzdys galėtų būti Kauno miesto apylinkės teisme išnagrinėtų, atsitiktinai pasirinktų, 20 baudžiamųjų bylų, kuriose asmenys buvo kaltinami nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio 1 dalyje (Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas), padarymu, analizė. Visose be išimties baudžiamosiose bylose asmeniui pranešus apie įtarimą padarius nusikalstamą veiką bei jį apklausus įtariamuoju, tą pačią dieną, tikėtina, kad keletos minučių bėgyje, buvo paskirta kardomoji priemonė. Analogiška praktika atsiskleidžia susipažinus ir su kitomis baudžiamosiomis bylomis, kuriose asmenys buvo kaltinami baudžiamųjų nusižengimų, neatsargių arba nesunkių tyčinių nusikaltimų padarymu. Negana to, detaliau analizuojant kaltinamuosius charakterizuojančią medžiagą, neretai atsiskleidžia dar kurioziškesnė situacija, kuomet neatsargius nusikaltimus padariusiems (pvz. numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio 1 dalyje), nuolatinę gyvenamąją vietą, darbą turintiems, teigiamai charakterizuojamiems bei žalą atlyginusiems įtariamiesiems buvo paskiriamos kardomosios priemonės. Jeigu kardomąsias priemones skiriantis pareigūnas būtų bent kiek analizavęs priemonės skyrimo tikslingumo klausimą, remdamasis minėtosiomis bei pačios nusikalstamos veikos aplinkybėmis, būtų nesunkiai priėjęs išvados, kad netrukdomo baudžiamojo proceso bei nusikalstamą veiką padariusio asmens dalyvavimo procese tikslų būtų pasiekęs ir neapribodamas asmens teisių ir laisvių. Guodžia tiktai tai, kad dažniausiai buvo skiriama pati švelniausia kardomoji priemonė - rašytinis pasižadėjimas neišvykti. Rašytinio pasižadėjimo neišvykti tendencingai dažnas taikymas matyti ir iš žemiau pateiktos lentelės (1 lentelė), kurioje yra pateikiami duomenys apie taikytų kardomųjų priemonių rūšis.

1 lentelė. Įtariamųjų, kuriems buvo paskirtos kardomosios priemonės skaičius 2006-2010 metais

	Užregistruota asmenų, įtariamų padarius nusikalstamas veikas	suėmimas	namų areštas	užstatas	dokumentų paėmimas	įpareigojimas periodiškai registruotis	raštiškas pasižadėjimas neišvykti	karinio dalinio vadovo stebėjimas	nepilnamečio atidavimas tėvams prižiūrėti	įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo
2006	24 831	2 117	157	109	1 241	3 025	10 931	30	265	-
2007	22 703	1 838	97	74	1 359	2 637	10 023	39	301	-
2008	23 235	1 728	81	95	1 357	2 918	10 215	36	303	-
2009	24 111	1 794	56	124	1 282	3 310	11 133	16	287	-
2010	24 496	1 920	37	119	1 383	3 072	12 032	1	267	13

Visgi, nepaisant to, kad dažniausiai teisėsaugos institucijos skiria pačią švelniausią kardomąją priemonę, tačiau didelis skaičius įtariamųjų, kuriems yra paskiriama kardomoji priemonė bei jo augimas, leidžia daryti prielaidą, kad subjektai, skiriantys priemones, neretai net neanalizuoja ar duomenų apie asmens padarytą nusikalstamą veiką lygmuo yra toks, kad būtų galima apriboti jo teises ir laisves bei nevertina kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo klausimo, o kardomąją priemonę skiria „automatiškai“, vos pranešę asmeniui apie įtarimą bei jį apklausę įtariamuoju. Kardomosios priemonės skyrimas, nevertinant jos tikslingumo, reiškia tą, kad kardomoji priemonė yra skiriama net neanalizuojant, ar ji pasieks norimus kardomųjų priemonių tikslus. Toks beatodairiškas ir neretai visiškai nepasvertas kardomųjų priemonių skyrimas, įtakotas vien įtariamojo procesinio statuso įgijimo, ne tik iškreipia kardomųjų priemonių instituto paskirtį, siekiamų tikslų esmę, bet ir nulemia vis didėjantį ieškinių Lietuvos Respublikai, dėl žalos, dėl neteisėtai taikytų procesinių prievartos priemonių, skaičių.

Susiklosčiusi kardomųjų priemonių taikymo praktika akivaizdžiai pažeidžia vieną svarbiausių baudžiamojo proceso teisės principų – proporcingumo principą. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. gruodžio 8 d. nutarime išaiškino, kad „teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai reiškia ir tai, kad tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti <...> turi būti teisinga pusiausvyra (proporcija)“. Proporcingumo principas reikalauja, kad priimant kiekvieną sprendimą dėl kardomųjų priemonių taikymo turi būti kruopščiai tikrinama, ar toks suvaržymas nebus per griežtas. Varžant žmogaus teises, turi būti atsižvelgiama, ar taikant kokią nors kardomąją priemonę bus

pasiekti tikslai, ar tie patys tikslai negali būti pasiekti taikant švelnesnes priemones, ar rezultatas, kuris bus pasiektas pritaikius kardomąją priemonę, bus pakankamai reikšmingas palyginus su suvaržymais, kuriuos turės patirti asmuo, kurio atžvilgiu bus ta priemonė pritaikyta. Tai reiškia, kad negalima varžyti asmenų teisių, taikant jų atžvilgiu kardomąsias priemones, vadovaujantis nuostata, kad jeigu kokios nors kardomosios priemonės pritaikymas neduos reikiamų rezultatų, bet kuriuo atveju ir nepakenks bylos tyrimui ar nagrinėjimui. Proporcingumo principas legitimuoja tik tokį žmogaus teisių ribojimą, kuriuo siekiama konstitucinių tikslų, bei kuris yra tinkamas ir būtinas, taip pat adekvatus ribojamos žmogaus teisės vertei.

IŠVADOS

Kardomųjų priemonių sąvoka Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse nėra apibrėžta tiek Lietuvoje, tiek ir kitose valstybėse (pvz. Lenkijoje, Rusijoje, Baltarusijoje) – ji yra pateikiama baudžiamojo proceso teisės doktrinoje. Analizuojant kardomųjų priemonių sąvoką pagrindinis dėmesys yra skiriamas jų tikslams, o tai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad kardomųjų priemonių institute būtent tikslai ir optimalus jų pasiekimas yra pagrindiniai jo struktūriniai elementai, įtakojantys visą kardomųjų priemonių taikymo procesą.

Siekiant optimalaus netrukdomo ikiteisminio, tyrimo bylos nagrinėjimo teisme ir nuosprendžio įvykdymo tikslo pasiekimo bei kiek įmanoma mažesnio asmens laisvių ir teisių suvaržymo, svarstytina galimybė papildyti baudžiamojo proceso įstatymą, numatant galimybę, kad įtariamajam (kaltinamajam) skiriant bet kurią iš devynių kardomųjų priemonių būtų galima skirti ir papildomus apribojimus – uždraudimą lankytis tam tikrose vietose arba nebendrauti ir neieškoti ryšių su tam tikrais asmenimis. Tai būtų ganėtinai efektyvi alternatyva vietoje griežtesnės skirti asmeniui švelnesnę kardomąją priemonę bei kartu su ja nustatyti papildomus apribojimus.

Daugumoje demokratinių valstybių, kardomųjų priemonių skyrimo procese yra atsisakyta prevencinio pobūdžio tikslo – kelio naujoms nusikalstamos veikoms užkirtimo - siekimo. Atsižvelgiant į šią praktiką bei į tai, kad šio tikslo dominavimas mus labiausiai priartina prie ribos tarp asmens laisvių suvaržymo ir jų pažeidimo, vien siekti užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, skiriant kardomąją priemonę, turi būti tik išimtinais atvejais ir tik tuomet, kai duomenų apie asmens padarytą nusikalstamą veiką yra surinkta ganėtinai daug ir jie yra pakankamai patikimi.

Formali galimybė asmeniui skirti kardomąją priemonę atsiranda vos jam įgijus įtariamojo procesinį statusą bei jį apklausus įtariamuoju, kadangi tiek įtarimo apie nusikalstamos veikos padarymą pareiškimui, tiek galimybei skirti kardomąją priemonę keliamas tas pats reikalavimas – duomenų apie asmens padarytą nusikalstamą veiką pakankamumas. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad žmogaus teisių apsaugą reglamentuojantys aktai reikalauja, kad kardomosios priemonės būtų skiriamos tik tais atvejais, kuomet jų nepaskyrus neįmanoma pasiekti baudžiamojo proceso tikslų, asmeniui įgijus įtariamojo procesinį statusą, prieš priimant sprendimą dėl kardomosios priemonės paskyrimo turėtų būti sprendžiami du kokybiškai atskiri klausimai: kardomosios priemonės skyrimo tikslingumas bei jos rūšies parinkimas. Deja, statistikos ir konkrečių baudžiamųjų bylų analizė rodo, kad šie du klausimai yra suplakami į vieną, sprendžiant tik kardomosios priemonės rūšies parinkimo klausimą, o pati kardomoji priemonė asmeniui skiriama „automatiškai“, vos įgijus įtariamojo procesinį statusą.

Įgaliojimus skirti kardomąsias priemones turintys subjektai turėtų pradėti keisti susiformavusią ydingą praktiką ir asmeniui įgijus įtariamojo procesinį statusą neapriboti jo teisių ir laisvių „automatiškai“, o nuodugniai ir visapusiškai, remiantis byloje esančiais duomenimis, o reikalui esant ir surenkant papildomus duomenis, išanalizuoti kardomosios priemonės skyrimo tikslingumo klausimą ir tik tada priimti galutinį sprendimą ir parinkti švelniausią, kiek tai leidžia proceso tikslų užtikrinimas, kardomosios priemonės rūšį. Tik taip bus sumažintas ieškinių dėl žalos, atsiradusios dėl nepagrįsto asmens teisių ir laisvių suvaržymo, valstybei skaičius bei užtikrintas žmogaus teisių apsaugos standartus reglamentuojančių teisės aktų tinkamas įgyvendinimas.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. Patvirtintas 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785. Valstybės žinios. 2002, Nr.37. (Su pakeitimais ir papildymais)
2. 2009 m. balandžio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2009
3. 2007 m. Spalio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-388/2007
4. Europos Žmogaus Teisių teismo 1994 m. spalio 28 d. sprendimas Murray v. Jungtinė Karalystė, Nr. 14310/88 (Murray v. The United Kingdom judgement of 28 October 1994, no. 14310/88)
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų santraukos "Kai kurie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje garantuojamų teisių apribojimo baudžiamajame procese aspektai (I)". Teismų praktika Nr. 31. 2009. Vilnius.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Teisinės informacijos centras. I tomas. 2003. Vilnius.

7. P. Danisevičius. Lietuvos TSR baudžiamasis procesas. 1989. Vilnius.
8. R. Ažubalytė, E. Losis. Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės. Socialinių mokslų studijos. 2009, Vilnius.
9. Vaišvila A. Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje. Konferencijos medžiaga. Žmogaus teisių centras. 1996. Vilnius.
10. А.И.Александров, С.А.Величкин, Н.П.Кириллова и др. Уголовный процесс России: Общая часть: Учебник для студентов юридических вузов и факультетов // СПБ.: Издательский Дом С.-Петерб. гос. Ун-та, 2004.
11. Рыжаков А.П. Меры пресечения . Москва, 1996.
12. Bulsiewich A. Pstepowanie karne repetorium. - Warszawa: Liber, 1998.

PROBLEMATIC OF THE CONNECTION BETWEEN SUPERVISION MEASURE GOALS AND GAINING THE PROCEDURAL STATUS OF THE SUSPECT

Marijus Šalčius*
Mykolas Romeris University
Kaunas regional prosecutor’s office

S u m m a r y

The article analyzes the Lithuanian and foreign criminal law doctrine in the concept of supervision measures, which are a key element in supervision measures purposes. The comparison of various supervision measures concepts leads to the conclusion that the unrestricted criminal procedure and the offender's participation in criminal procedure on the objectives of pre-trial supervision measures are typical in many countries criminal proceedings. Such a concept of comparative analysis also confirms the trend of democratic states, pre-trial preventive measures aim - to prevent further offenses - are in the background, or it is generally denied, or pre-trial preventive measures aim is seeking in exceptional cases. This situation is explained by the fact that supervision measures goals are similar to the goals of punishment and subjects applying the supervision measures are approaching to the restriction of human rights and liberties, and their violation.

Detailed analysis of each objective enables to reveal the true purpose of the supervision measures institute’s applicability and limitations. The articles puts forward a proposal that looking for an optimal unrestricted pre-trial, the trial and execution of the sentence of achievement of target, and minimize individual liberties and rights violation, there is a possibility to supplement the Criminal Procedure Code of Republic of Lithuania. It should be provided for the possibility that the suspect (accused) on any of the nine pre-trial supervision measures should be given additional restrictions - a prohibition from visiting certain places or not searching for a contact with certain persons. It would be quite an effective alternative to more restrictive supervision measures place a person a lighter supervision measure and remand it with the additional restrictions.

The paper analyzes the pre-trial measures the appointment procedure and issues in the individual stages of pre-trial. The article raises problems of granting pre-trial supervision measures feasibility and targeting. Although Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania do not provide that when a person acquires his procedural status of the suspect, a suspect should be given a supervision measure, but the statistical data and specific analysis of criminal cases reveals problems with the established practice, when the suspect's procedural status of the acquisition "automatically" determine the appointment of a supervision measure, even without examining the appropriateness of the appointment. The article outlines suggestions for the person acquiring the procedural status of the suspect, before the decision of detention on remand, sequentially, one after another, to address two separate issues - the desirability of granting pre-trial supervision measures, and only then remand the type of instrument selection issues which are currently being shaken into one. Only in this way it be will reduces the number of state lawsuits for damages unduly restricting individual rights and liberties,

and ensure the protection of human rights standards governing the implementation of appropriate legislation.

Keywords: criminal procedure, suspect, supervision measures, pre-trial.

Marijus Šalčius*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamasis procesas, baudžiamojo proceso prievartos priemonės, kardomosios priemonės, įtariamojo statusas.
Marijus Šalčius*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Criminalistics and Criminal Procedure lecturer. Research interests: criminal procedure, measures of coercion in criminal procedure, supervision measures, status of the suspect.
Marijus Šalčius*, Kauno apygardos prokuratūros Civilinių bylų skyriaus prokuroras.
Marijus Šalčius*, Kaunas regional prosecutor's office, Department of civil cases, public prosecutor..